

90 let sociálního pojištění v České republice

25 let existence České správy sociálního zabezpečení

JUDr. Simona Urbánková, Brno,
12. 5. 2015

Obsah

1. Historický úvod
2. Zákon č. 221/1924 Sb.
3. Vývoj sociálního zabezpečení po roce 1948
4. Vznik ČSSZ

Úvod

- **sociální zabezpečení** = soubor právních, finančních a organizačních nástrojů a opatření, jejichž cílem je kompenzovat nepříznivé sociální a finanční důsledky různých životních událostí, které ohrožují státem uznaná sociální práva nebo těmto nepříznivým životním situacím předcházet
- **sociální pojištění** = povinný finanční systém s účelem zajištění občana pro případ budoucí sociální události
- **sociální události** = právní skutečnosti, které mají dopad (zejm. negativní) na sociální situaci člověka

Historický úvod

- **Sociální zabezpečení v průběhu dějin**
 - **rodina, církvev**
 - **středověk** – podpůrné spolky
 - **2. pol. 18 století** – Marie Terezie a Josef II., dva penzijní normály
 - **80. léta 19. století** – Taafeho reformy

1918 - 1945

- **recepce právních norem Rakouska – Uherska**
- **zákon č. 199/1919 Sb.** – o organizaci péče o válečné poškozence
- **1920** – jednání o vzniku systému sociálního pojištění
 - **„sektorové“ sociální pojištění** – státní zaměstnanci, železniční zaměstnanci..
- **zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří**

Zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců

- **příprava od r. 1920**
- **1921-1923 – vytvořena odborná komise**
- **účinnost – 1. 7. 1926**
- **pouze na pracovníky, jejichž pojištění nebylo upraveno jiným zákonem**
=> výhradně na dělnické profese
- **6 částí**
 - I. všeobecná ustanovení
 - II. o organizaci pojištění
 - III. o pojistných dávkách
 - IV. o pojistném a peněžním hospodaření pojišťoven
 - V. o řízení a soudnictví pojišťovacím
 - VI. ustanovení závěrečná, trestní, přechodná a prováděcí

Zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců

- **I. Všeobecná ustanovení**
 - pojištění pro případ nemoci, invalidity a stáří
 - pojištění výkon zaměstnání na území Československé republiky
 - mzdové třídy (pův. 10)
- **II. Organizace pojištění**
 - **Nemocenské pojištění** – okresní nemocenské pojišťovny
 - **Důchodové pojištění** – Ústřední sociální pojišťovna v Praze

Zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců

- **III. Pojistné dávky**
 - **Nemocenské pojištění**
 - ❑ **Pomoc v nemoci**
 - zdarma lékařská pomoc, léčiva a nemocenské ošetřování
 - nemocenské – od 4. dne pracovní neschopnosti, max. 1 rok

 - ❑ **Pomoc v mateřství**
 - zdarma pomoc porodní asistentky
 - peněžitá dávka v mateřství – ve výši nemocenského
 - dávka kojícím matkám – 1/2 nemocenského

 - ❑ **Pohřebné**
 - **Lékařská služba a léčebná péče**

Zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců

- **Důchodové pojištění**
 - Invalidní důchod**
 - Starobní důchod** – důchodový věk 65 let
 - Příplatky na děti k důchodu invalidnímu a starobnímu**
 - Vdovský a vdovecký důchod**
 - Sirotčí důchod**

 - Odbytné**
 - Státní příspěvek k důchodu** – I a S 500 Kč/rok, VD 250 Kč/rok, jednostranný SIR 100 Kč/rok, oboustranný SIR 200 Kč/rok
 - Věcná plnění místo peněžitých** – se souhlasem důchodce bezplatné zaopatření v útulcích

 - Výplata důchodu měsíčně napřed, dávky nemocenského pojištění týden zpětně

Zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců

- **IV. Pojistné**
 - výše určena nemocenkou pojišťovnou
 - podle mzdových tříd
 - **1/2 zaměstnavatel + 1/2 zaměstnanec**
- **V. Pojišťovací soudnictví**
 - Odvolání proti rozhodnutí o pojistných dávkách – 60 dnů
 - Nemocenské pojištění – Rozhodčí soud nemocenské pojišťovny
 - Pojišťovací soud v sídle soudu I. instance – odvolací orgán Rozhodčího soudu nem. pojišťovny + spory o dávky důchodového pojištění
 - Vrchní pojišťovací soud v Praze
- **VI. Závěrečná, trestní, přechodná a prováděcí ustanovení**
 - Mimořádné způsoby pojištění (zci plavebních podniků, posluhovačky, domácí švadleny, pojištění cizinců nebo vojínů, dobrovolné pojištění)

Novely zákona č. 221/1924 Sb. a další pr. předpisy do roku 1948

- **1928** – z pojištění vyloučení mladiství pracovníci, úpravy pojistných tříd, snížení vdovského důchodu
- **1934** – zákaz výdělečné činnosti poživatele S, sociální důchod
- **1941** – možnost poživatele I a S další výdělečné činnosti
- **1945** – rozšíření počtu mzdových tříd, maximální hranice započitatelného příjmu
- **1946 – zákon o odstranění křivd** – jako **doba pojištění** považována též doba omezení osobní svobody z rasových, politických nebo nacionálních důvodů a doba aktivní účasti v odboji

1948 - 1989

- **zák. č. 99/1948 Sb., o národním pojištění**
 - přechod od sociálního pojištění k sociálnímu zabezpečení
 - první zákon o soc. zabezpečení, kde skutečně povinně pojištění všichni zaměstnanci
- **3 reformní vlny**
 - **1956** – zákon o soc. zabezpečení, o nemocenském pojištění (účinný do r. 2008) + pracovní kategorie (do 31. 12. 1992)
 - **1964** – nové zákony o soc. zabezpečení, resp. pro družstevní rolníky
 - **1975** – nový zákon o soc. zabezpečení
- **zák. č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení (účinnost zásadních ustanovení do 31. 12. 1995, části do 31. 12. 2012)**

období po r. 1989

- **reforma důchodového systému – „Scénář sociální reformy“** v oblastech:
 - **1. zaměstnanosti** – zákon o zaměstnanosti, dohoda o vzájemném zaměstnávání čsl. a polských občanů
 - **2. příjmové politiky** – zákon o kolektivním vyjednávání, novela ZP
 - **3. rodinné politiky** – zákon o rodičovském příspěvku
 - **4. sociálního zabezpečení** –
 - **zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění soc. zabezpečení** (účinnost dosud)
 - **zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na soc. zabezpečení** (účinnost dosud)
 - **system valorizace důchodů**
- **přechod od soc. zabezpečení k soc. pojištění**
 - **zák. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění**, účinný dosud (desítky novelizací)
 - **zák. č. 187/2006 Sb.** – nová právní úprava nemocenského pojištění

Shrnutí

Sociální pojištění – od roku 1924

- dělnické pojištění pro případ invalidity a stáří - pojistný princip

Sociální pojištění 1996 – současnost

- pojistný princip s výrazným zastoupením prvků solidarity

Sociální zabezpečení 1948 – 1990

- zabezpečovací, solidární princip

Vznik České správy sociálního zabezpečení

- **od 1. 9. 1990 – zák. č. 210/1990 Sb.,** o změnách v působnosti orgánů ČR
- **sloučení orgánů důchodového a nemocenského pojištění**
 - Úřad důchodového zabezpečení v Praze
 - Česká správa nemocenského pojištění
 - Správa nemocenského pojištění Svazu českých a moravských výrobních družstev

Strojová evidence

